

Τίτλος: Ζώντας στη Χώρα της Άνδρου: Δίκτυο αστικών επεμβάσεων στη Χώρα.

Φοιτήτρια: Θάλεια-Ευαγγελία Κορατζάνη

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Βάσω Τροβά

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής είναι η χερσόνησος της Χώρας της Άνδρου. Η Άνδρος αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο νησί των Κυκλάδων μετά τη Νάξο. Στα νοτιοανατολικά βρίσκεται η Χώρα, η πρωτεύουσα του νησιού. Μέσα στο χρονικό πλαίσιο 13ος – 21ος αιώνας μελετήθηκε η εξέλιξη της Χώρας, με σκοπό την κατανόηση της ιστορικής της αξίας και των κοινωνικοπολιτιστικών συνιστωσών που συντάσσουν την Χώρα του 21ου αιώνα τόσο σε χωρικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο. Στην ιστορική περίοδο από τον 13ο μέχρι και τον 20ο αιώνα η Χώρα είχε αρκετές περιόδους πολιτισμικής και οικονομικής ακμής. Αυτές εμφανίζονται σε διάφορα κτίσματα, που αποτελούν ίχνη των εποχών και των ανθρώπων στο τοπίο. Η Χώρα προσπαθεί να μην ακολουθήσει τα τυποποιημένα πρότυπα τουριστικής ευμάρειας αλλά να διατηρήσει το χαρακτήρα του αστικού κέντρου με πολιτισμικό πλούτο και αυτό αποτυπώνεται στην αρχιτεκτονική της. Από την άλλη μεριά ένα αστικό κέντρο σαν την Χώρα ο πολεοδομικός της χάρτης φαίνεται να μην έχει δεχτεί καμία προσπάθεια εξευγενισμού σαν αυτή που δέχτηκε η κοινωνία και η αρχιτεκτονική των κτηρίων της. Η επιλογή της Χώρας ήταν αποτέλεσμα αυτής της πολιτισμικής ταυτότητας που προσπαθεί, ακόμα και σήμερα που έχει επέλθει σε μια περίοδο αδράνειας, να διατηρήσει και να προωθήσει στον τομέα του τουρισμού, καθώς και η αδιαμόρφωτη αστική και πολεοδομική της μορφή.

Σε πρώτη φάση μέσα από μια εκ νέου μελέτη του αστικο-κοινωνικού ιστού της Χώρας, όπως αυτός είναι διαμορφωμένος σήμερα, εντοπίστηκαν και κατηγοριοποιήθηκαν τα κρίσιμα προβλήματα αναπτυξιακής υστέρησης, κοινωνικής συνοχής, περιβαλλοντικής υποβάθμισης και ποιότητας ζωής. Στο δεύτερο σκέλος της διπλωματικής γίνεται μια επιλογή σημείων στην Χώρα, τα οποία αποτελούν σημεία αναφοράς για την κοινωνικο-πολιτισμική ιστορία της, και παραδειγματικά προτείνονται επεμβάσεις στα εν λόγω σημεία. Σκοπός αυτών των παραδειγματικών προτάσεων είναι η βελτίωση των υποδομών και των κοινωνικών εξυπηρετήσεων, η αρμονική διάρθρωση των χρήσεων γης και γενικά η πολεοδομική και πολιτισμική αναζωογόνηση της ευρύτερης περιοχής.

Title : Living in Hora of Andros: Network urban interventions in the Hora.

Student: Thalia-Evangelia Koratzani

Supervisor: Trova Vasso

Abstract

The major purpose of this thesis is the attempt to study the evolutionary route of the peninsula of the Greek island Andros and particularly its capital, Chora, in a timeline from the 13th to 21st century. This attempt will contribute to the understanding of the importance of Choras historical value and in which way its social and cultural components defined the crucial role, not only in a spatial, but in a social level too.

Andros is the second largest island of a group of islands named Kyklades, and Chora is located in the southeast part of Andros. Through the 13th to the 21st century, Chora developed numerous periods of cultural and economic prosperity, which are captured in various buildings which represent the traces of the people in the landscape.

Chora avoided to follow the standardized patterns of touristic prosperity and maintained its urban character, full of cultural wealth, which captured in its architectural style.

On the other hand, Chora seemed to avoid any interference of refine in its architectural style, like the one that its society had acculturated through the years. The selection of Chora was the result of its cultural identity which tries to preserve and promote the sector of tourism, even now, in a period of dormancy.

In the first part, the major issues of lack of development, social coherence, and environmental degradation are presented and putted in categories. Secondly, a selection of specific places of Chora is presented. Those places determined a crucial role in Choras social and cultural presence and our proposals for further interference in these places is presented.

The purpose of our proposal is the improvement of the present infrastructure, the harmonic structure of its usage, and finally, the urban planning and cultural refreshment of those places we selected.

Η Χώρα της Άνδρου_Ιστορικά στοιχεία

Το νησί της Άνδρου ανήκει στο νησιωτικό σύμπλεγμα των Κυκλάδων και βρίσκεται στο βορειότερο σημείο του. Αποτελεί σε έκταση το δεύτερο μεγαλύτερο νησί των Κυκλάδων, με έκταση 380 τ.χλμ. και διεύθυνση Β-ΒΔ προς Ν-ΝΑ. Τα σχιστολιθικά πετρώματα βοήθησαν στην οικοδομική δραστηριότητα. Ο σχιστόλιθος χρησιμοποιήθηκε για 6.000 χρόνια ως οικοδομικό υλικό. Στην αρχή χρησιμοποιήθηκε στην κατασκευή της «ξερολιθιάς», τοιχίων κατασκευασμένων με ιδιαίτερο - χαρακτηριστικό τρόπο ώστε να ορίζουν και διαχωρίζουν τις «εμασιές» (αναβαθμίδες). Στην συνέχεια αποτέλεσε και το βασικό υλικό των κατοικιών, των περιστερώνων και άλλων κτισμάτων. Η Άνδρος, το ιδιαίτερο αυτό κυκλαδίτικο νησί σε αντίθεση με τα άλλα νησιά των Κυκλάδων, έχει πολυάριθμες πηγές οι οποίες βοηθούν στην δημιουργία της πλούσιας βλάστησης του νησιού. Κορωνίδα όλων των πηγών είναι η φημισμένη και ευρέως γνωστή πηγή της «Σάριζας». Στις πολυάριθμες αυτές πηγές οφείλει και το παλαιότερο όνομά της «Υδρούσα».

Στα νοτιοανατολικά βρίσκεται η Χώρα, η πρωτεύουσα του νησιού. Ουσιαστικά η Χώρα είναι κτισμένη πάνω σε μια χερσόνησο, που στην απόληξη της υπάρχει μια μικρή νησίδα στην οποία εμφανίζεται η πρώτη οργανωμένη (13^{ος} αιώνας) κτηριολογική κατοίκησης το Κάτω Κάστρο¹, το οποίο αποτελείται από τρεις αμυντικούς πύργους, τα ίχνη των οποίων στέκουν ακόμα και σήμερα. Στη χερσόνησο, λοιπόν, αναπτύχθηκε ο οικισμός, ή αλλιώς ο οικισμός του Μέσα Κάστρου, που με το πέρασμα των αιώνων άλλαξε πολλές μορφές ανάλογα με την εκάστοτε κοινωνικοοικονομική και πολιτική κατάσταση που επικρατούσε και έφτασε σήμερα να αποτελεί την Χώρα της Άνδρου.

Ενώ οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες άλλαζαν ανά τους αιώνες, συγκεκριμένα από τον 13ο έως τον 21ο την περίοδο δηλαδή που μελετήσαμε, και κατ' επέκταση η μορφή και το ύψος των κτηρίων της Χώρας ακολούθησαν αυτή την πορεία αλλαγής, παρατηρούμε ότι η πολεοδομική μορφή δεν ακολούθησε κάποιο πρότυπο ή σχέδιο αλλά διαμορφώθηκε με βάση την κατανομή της γης στα χέρια των εύπορων οικογενειών. Το μοναδικό στοιχείο που έχει κρατηθεί από την αρχή της διαμόρφωσης του οικισμού της Χώρας μέχρι σήμερα είναι ο κεντρικός άξονας που ένωνε το Κάτω Κάστρο με το Πάνω Κάστρο της Άνδρου και που σήμερα είναι ο κεντρικός άξονας της Χώρας.

Μελέτη της υφιστάμενης κατάστασης

Το πρώτο στάδιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας μελετά και εξετάζει το υφιστάμενο πολεοδομικό και αστικό τοπίο στην Χώρα της Άνδρου. Από τα πρώτα στάδια της μελέτης πραγματοποιήθηκαν πολλαπλές επισκέψεις στη Χώρα και για ένα διάστημα θεωρήθηκε αναγκαία η διαμονή στο εν λόγω μέρος με σκοπό να παρατηρηθεί η διαμονή σε αυτόν τον τόπο τόσο από την θέση ενός επισκέπτη όσο και από την θέση ενός λίγο πιο μόνιμου κατοίκου. Επιπλέον μέσα από τις επισκέψεις αυτές καταγράφηκε και σχεδιάστηκε η πολεοδομική μορφή της Χώρας όπως αυτή αποτυπώνεται στους παρακάτω χάρτες.

Στη συνέχεια οι επιτόπιες έρευνες οδήγησαν στην συλλογή μιας σειράς προβλημάτων, που εμφανίζονται στον ιστό της Χώρας. Τα ζητήματα-προβλήματα αυτά συγκεντρώθηκαν και τοποθετήθηκαν σε οχτώ γενικές κατηγορίες, όπως αυτές παρουσιάζονται παρακάτω.

Τυπολογία προβλημάτων

- 1_ Έλλειψη προσβάσιμων χώρων πρασίνου στην Χώρα της Άνδρου
- 2_ Έλλειψη (πιο φιλόξενων) δημόσιων υπαίθριων χώρων
- 3_ Προβληματικό δίκτυο πεζών
- 4_ Έλλειψη κατάλληλων χώρων στάθμευσης
- 5_ Ξεχασμένα αρκετά σημεία αναφοράς για την ιστορία της Χώρας
- 6_ Έλλιπείς παροχές και μη κατάλληλες συνθήκες των μέσων μαζικής μεταφοράς
- 7_ Προβληματικές συνθήκες στο οδικό δίκτυο εντός της Χώρας
- 8_ Έλλιπής χώροι φιλοξενίας στη Χώρα

Πέρα από την παρατήρηση, την επιτόπια έρευνα και αποτύπωση του αστικού χάρτη της Χώρας, σημαντικό ρόλο διαδραμάτισαν στην διεξαγωγή των αποτελεσμάτων και η καθημερινή επαφή με τους μόνιμους κατοίκους. Μέσα από την επαφή αυτή δόθηκε η αφορμή για την προφορική διεξαγωγή ενός άτυπου ερωτηματολογίου. Θέμα του ερωτηματολογίου-συζητήσεων που πραγματοποιήθηκαν με τους μόνιμους κατοίκους ήταν οι συνθήκες που επικρατούν στην Χώρα τόσο τους καλοκαιρινούς μήνες όσο και τους χειμερινούς, και ποια σημεία-συνθήκες είναι αυτά που δυσχεραίνουν την διαμονή στη Χώρα.

Επιπρόσθετα θεωρήθηκε σημαντικό να ακολουθηθεί η ίδια διαδικασία και με ανθρώπους που έχουν επισκεφθεί την Χώρα της Άνδρου για λόγους αναψυχής την τελευταία δεκαετία. Καθώς επίσης και με Ανδριώτες που δεν αποτελούν τον μόνιμο πληθυσμό του νησιού, άλλα επισκέπτονται το νησί σε μόνιμη βάση.

Παρακάτω παρουσιάζεται μια λίστα με τα ονόματα εκείνων, οι οποίοι μέσα από αυτές τις συζητήσεις, αποτέλεσαν μια από τις πολλές συνιστώσες που καθόρισαν την φύση και την μορφή των προτάσεων που προτείνονται στην παρούσα διπλωματική εργασία.

Όνοματεπώνυμο	Ηλικία	Επάγγελμα	Σχέση με το νησί	Τόπος διαμονής
Μαρία Κρισίλια	45	Φουρνάρισσα	Καταγωγή	Άνδρος
Γιώτα Πετρή-Αθανασίου	30	Οικονομολόγος	Καταγωγή	Άνδρος
Ευάγγελος Λυγίζος	30	Ζαχαροπλάστης	Καταγωγή	Άνδρος
Αμαλία Κορατζάνη	30	Δικηγόρος	Καταγωγή	Αθήνα
Νικολός Βογιαζίδης	65	Κοινωνιολόγος	Καταγωγή	Βόλος
Νικόλαος Κορατζάνης	67	Καπετάνιος	Καταγωγή	Αθήνα
Νικόλαος Βασιλόπουλος	65	Αρχιτέκτονας Μηχανικός	Καταγωγή	Αθήνα
Αλεξάνδρα Μεζίτη	26	Δικηγόρος	Επισκέπτης	Αθήνα
Αικατερίνη Ζέκιου	28	Γιατρός	Επισκέπτης	Αθήνα
Στέλλα Παπαχρήστου	26	Γιατρός	Επισκέπτης	Αθήνα
Νίκη Νικολή	52	Γεωπόνος	Επισκέπτης	Κω
Αναστασία Λουροπούλου	65	Δικηγόρος	Επισκέπτης	Αθήνα
Χρήστος Κορατζάνης	26	Γιατρός	Καταγωγή Αγροτικός γιατρός	Άνδρος

Συνδυάζοντας όλα τα παραπάνω αποτελέσματα της επιτόπιας και της ιστορικής έρευνας, επιλέχθηκαν οχτώ σημεία στη Χώρα. Τα σημεία αυτά επιλέχθηκαν με βάση την τοποθεσία τους, την αρχιτεκτονική αξία του περιβάλλοντος χώρου είτε την ιστορική τους σημασία. Μεσα απο αυτή την διπλωματική εργασία προτείνεται λοιπόν η αστική επέμβαση αυτών των σημείων τα οποία παρουσιάζονται στον χάρτη που ακολουθεί.

Παραδειγματικές επιλύσεις

Πρώτη επίλυση_Σημείο **1**_Πάρκο του Ιερού λόχου στην είσοδο της χερσονήσου_Μετατροπή σε πλατεία_επέκταση του πεζοδρομημένου κεντρικού άξονα_Μετατροπή της χερσονήσου σε ένα μεγάλο χώρο περηπάτου

Δεύτερη επίλυση_Σημείο **2**_Το κλειστό πάρκο της εκκλησίας της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στο πεζόδρομο της Χώρας_Ανάπλαση του πάρκου_Δημιουργία ενός χώρου πρασίνου προσβάσιμο απο όλους_ Περιορισμός των καταπατήσεων των χώρων εστίασης και αναψυχής επί του πεζόδρομου

Τρίτη επίλυση_Σημείο **5**_Πρόταση για δημιουργία πεζογέφυρας κατα μήκος του βράχου της χερσονήσου στο Παραπόρτι_Επέκταση κατα μήκος του βράχου του ήδη υπάρχων μονοπατιού_Πρόταση για πρόσβαση της πεζογέφυρας στο Κάτω Κάστρο_Δυνατότητα προσβασιμότητας του μνημείου_Μια διαδρομή πλάι στη θάλασσα